

PALMER, Neil M.

Vallási ünnepek a reformáció korabeli Skóciában

Egy skót számára a szegedi vallási ünnep nagyon sajátos esemény. A szent és profán, a vallásos és világi rész közelsége hasonlóságot mutatott a 1560-as skóciai reformáció előtti vallásos ünnepekkel¹, melyeket aztán az új protestáns kormányzat betiltott. Például egy Aberdeen tanácsosainak írt levél a következőképp mutatta be az ünnepet:

*...meg kell akadályozni és határozottan büntetni az ünnepnapok babonás megtartását, ahogy a tudatlanság és a pápistaság idején volt és annak a kornak minden színdarabját és ünneplését.*²

Számos egyéb római katolikus illetve pogány eredetű gyakorlatot tiltott meg a Skót Parlament 1581-es törvénye, mely többek között úgy rendelkezett, hogy

*...kápolnákhöz, szent kutakhoz vagy keresztetekhez való zarándoklat, pápista rítusok és szent napok babonás ünneplése, máglyák gyújtása és örömeinek éneklése templomokban és azok körül az év bizonyos napjain, első alkalommal pénzzel büntetendők és másodszer halállal.*³

Hasonló attitűddel fordultak a vasárnap felé:

*Semmiféle munka nem volt engedélyezve szombat estétől. A vasárnapi vásárokat más napokra kellett áttenni. Később észrevették, hogy a hétfői vásárokra vasárnap kell készülni, így azokat is megszüntették. ... A sportok és a szórakozás is tiltott volt.*⁴

A vasárnap új koncepcióját sikeresen szilárdították meg Skóciában. Nem a misén való részvételt, hanem a komoly viselkedést hangsúlyozták. A

1 MILL, A. J.: *Medieval Plays in Scotland* (Edinburgh, 1927)

2 Aberdeen Ecclesiastical Records

3 GORDON, Anne: *Candie for Foundling* (Durham, 1992) 415.

4 MITCHISON, Rosalind: *Life in Scotland* (London, 1978) 30.

*munkától minden energiát a vallás felé fordítottak. Ezen változások hatása még ma is érezhető Skóciában.*⁵

A reformáció előtti században a szentek ünnepeinek és egyéb vallásos ünnepeknek az elburjánzását figyelhetjük meg:

*...a XV. század végétől számos új vallásos ünnepet vezettek be, mint például Jézus Neve, az Öt Szent Seb vagy éppen Szűz Mária fájdalma ünnepeit, melyeket be kellett venni a skót breviáriumokba.*⁶

A protestáns attitűdöt pontosan mutatja be John Knox First Book of Discipline című könyvében:

*Bizonyos szentek emberek által kialakított emléknappjainak a megtartása, mint amilyeneket a pápisták kitaláltak, mint például az Apostolok, Mártírok, Szűzek vagy Krisztus ünnepei (ahogy ők nevezik) ... és a Misszonyunk egyéb kitalált ünnepei: ... mivel az isteni iratokban sem parancsolat sem bizonyíték nincs ezekről, mi elítéljük ezeket, hogy teljesen megszüntessük ebben az országban.*⁷

Ez a hagyomány a 20. századig fennmaradt, miközben a karácsony a legtöbb skót számára munkanap volt az 1930-as évekig. Még a 60-as években is a középületek vasárnaponként nem nyitottak ki. Alkoholt csak úgy lehetett ekkor vásárolni, ha a vásárló bizonyítani tudta, hogy egy bizonyos távolságnál többet utazott, azaz hogy úton van. A helyzet némileg változott Skócia nagy részén, de alkoholt csak 12.30 után lehet vásárolni és például az északnyugat-skóciai Külső-Hebridákra vasárnap nincs komppösszekötetés.

A szegedi ünnep másik a skót múltra rímelő momentuma a ferences szerzetesek hozzáállása volt. A provinciális a szombat esti mise prédikációjában kijelentette, hogy a vallásos áhitat ugyanolyan hatásos minden egyes templomban mint egy kegyhelyen. A Skót Egyház presbiteriánus tana szerint egyik templom sem magasabb rendű egy másiknál. Ebben az egyházban nincsenek székesegyházak.

A szegedi barátok kételkednek abban, hogy a vásárnak és a templomnak ilyen közel kellene lennie egymáshoz. Skóciában az 1540–50-es években a ferencesek és domokosok belülről akarták megreformálni a katolikus egyházat. A protestáns reformerek épp ezért mint veszélyforrásra tekintettek rájuk:

5 i. m. 31.

6 MACFARLANE, Leslie: *Was the Scottish Church Reformable by 1513?* In: MACDOUGALL, Norman (ed.): *Church, Politics and Society: Scotland 1408-1929.* (Edinburgh, 1983) 36.

7 COWAN, Ian B. (ed.): *Blast and Counterblast: Contemporary Writings on the Scottish Reformation* (Edinburgh, 1960.) 70.

Legtöbb házukat 1559–60-ban pusztították el. Mivel a városokban éltek rögtön kritizálták őket és a protestáns fosztogatók célpontjai lehettek. De az ellenük való támadás jelezte erősségüket is. Amit tettek már akkor túl közel volt ahhoz, amit a protestánsok tenni akartak. A reformot az egyházon belül keresők víziója gyakran nagyon közel volt azokéhoz, akik azt kívül keresték.⁸

A protestáns reformerek nem tehettek meg bármit, sőt:

A ferencesekkel kapcsolatban, ...jellemző, hogy amikor 1559–60-ban a reformerek Aberdeenbe jöttek, a városiak nem engedték, hogy megszenteltelenítsék a ferencesek tulajdonát.⁹

Mindezek jelzik a – ha nem is teológiai – de szándékbeli hasonlóságot a protestantizmus és a ferencesek között. A világi papság és a szerzetesek hierarchikus szervezetei közötti különbség egy másik fontos jellemző.

Végül a körmenettel kapcsolatban állapíthatunk meg hasonlóságokat a reformáció előtti Skóciához képest. Edinburgh legfontosabb körmenetét Szent Giles, a város védőszentje tiszteletére rendezték. Ám 1558-ban a szent addig körmenethez használt szobrát

...ellopták Edinburgh Nagytemplomából. És mivel kártékony szokás szerint az említett idolt minden szeptember első napján keresztül hordozták a városon és a mondott nap észrevehetően közelgett, a Szent Andrews püspöke arra intette a Edinburgh tanácsát és előjáróit, hogy a mondott nap előtt csináltassanak egy új szobrot. ...[végül] kölcsönkérték a szürke barátok kis Szent Giles szobrát, és rátették az eddigi arany köpenyt, és ebben a mezben mutatták be a kártékony szokás szerint, hogy végighordozzák a városon. Hamarosan fel is emelték a vak tudatlanok és körmenetben hordozták végig a város nagy részén, míg a város néhány barátja le nem lökte és szét nem tört. Ezeket, akik nem állhatták ki ezt a nyilvánvaló bálványimádást, lelkesedéssel hordozták körbe.¹⁰

Ez egy igen jellemző mozzanat a skót reformációból. A leírás nyelvezete megdöbbentően pártoskodó és fanatikus. A szobrok, miseruhák és egyéb díszek lerombolása ellenére azonban majd minden templomépület épen maradt. Ebben a korban nagyon kevesen fizettek életükkel kivégzések vagy háborúk során nyilvánvaló ellentétként Skócia következő évszázadának.

8 WORMALD, Jenny: *Court, Kirk and Community* (London, 1981) 87.

9 MACFARLANE im. 34.

10 COWAN im. 13-14.